

SURA

Likya'da Bir Kehanet Merkezi

“Gerçekten ben Likya'da, Myra ve Phellos arasındaki Sura'da, diğer insanların kuşla yaptıkları profesyonel sistemi, balıkların dönüşlerine, kaçışlarına ve kovalamacalarına bakıp bunlardan ilahi sonuçlar çıkararak yaptıklarını duydum”

Plutarkhos

S

Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK
Akdeniz Üniversitesi,
Arkeoloji Bölümü
Myra-Andriake Kazıları
Başkanı

Dr. Hüseyin Sami ÖZTÜRK
Marmara Üniversitesi,
Eskiçağ Tarihi Ana Bilim Dalı
Myra-Andriake Kazıları
Epigrafi Sorumlusu

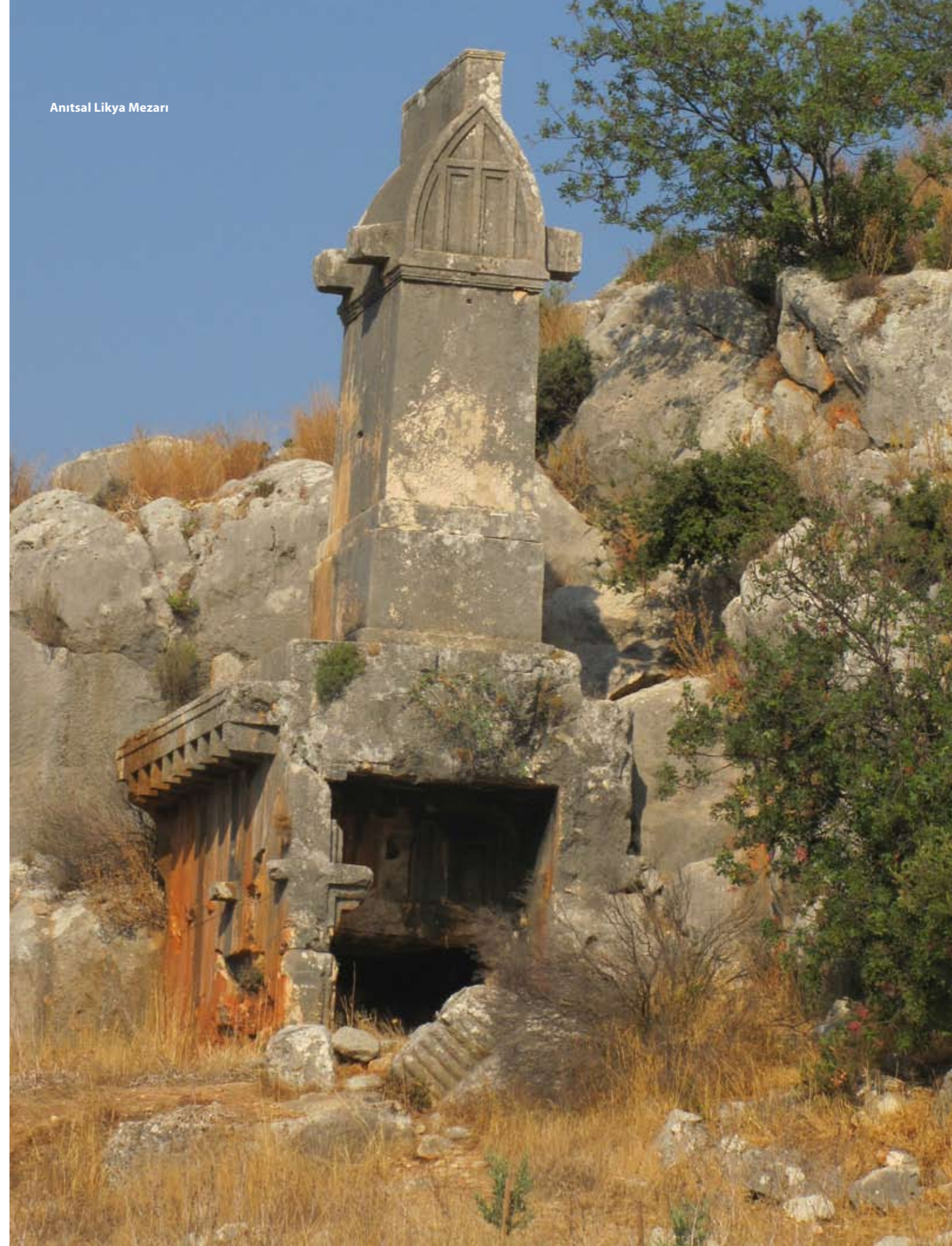
Fotoğraflar;
Myra-Andriake
Kazıları Arşivi

Sura, Apollon Önbiliciliğiyle bilinir. Zgusta, erken yerel adının "Surezi" olduğunu belirtir. Eski Doğu'da adının yakın anlamı "duvar"dır. Belki de bugünkü "sur" kelimesinin köklerinden gelmektedir. Küçük bir yerleşimdir Sura. Andriake'nin hemen arkasında, Myra'nın ve yakın yerleşimlerin Apollon Kehanet Merkezi olması en ayrıcalıklı yanındır. Sadece Likya'da değil tüm antik dünyada ünü yaygındır. Kayalık akropol üzerinde hibrid teknikte yapılmış küçük bey yerleşiminin kalıntıları rahatlıkla izlenir. Batı taraftan derin Apollon Vadisi'ne bakan kayalık tepe üzerinde, kuzey girişli bir koridorun iki yanında yerleşik bölümlerden oluşan yaklaşık 640 m2 ölçülerinde, korunaklı Bey Konağı yer alır. Kuzey güney yönünde uzayan dikdörtgen ana yapının batı yanında bağımsız girişli 6 bölüm ve doğu yanında da 8 bölüm sıralanmıştır. Bu bölümlerden kuzey-batı köşede yer alan, iki yan revaklı ve içinde sarnıç da bulunan açık bir avlu biçiminde organize edilmiştir.

Kayalık tepedeki bu Bey Konağı'nın kuzey ve doğu eteklerinde yine bazı hibrid konutların kalıntıları görülür. Kentin kuzeyindeki yamaçta bulunan gözetleme kulesi, tamamen kesme taştan yapılmıştır. Dikdörtgen planlı iki odaya bölünmüştür. Pseudoizodom du-

varların kalınlığı 0.70 metredir. Kentin kuzeyinden inen antik yol, bu kulenin önünden Sura'ya paralel geçerek Karabucak mezarı önünden Myra'ya yönelir. Akropol kayalığının doğu ve güney yönlerinde mezarlar yer alır. Dağınık halde duran lahitler yanında, altı ev tipi mezar üstü lahit olan anıtsal bir mezar vardır. Bu mezar Likya'nın en görkemli lahitlerinden biridir. Sura yerleşimi, en çok Apollon önbilicilik merkeziyle ve bu mezarla tanınır. Anlaşılan bu küçük kentin beyi ana kente aitliğini Myra kaya mezarları görkeminde bir örnek yaparak göstermiştir. Sahibinin Mizretije adlı biri olduğu yazıtından bilinen mezarın önünde, Likya'nın bilinen tek "rahipler salonu" niteliğindeki Apollon kült mimarisi için önemli bir örnek kalıntı gözlemlenir. Yapıdan kalanlar, ana kayaya oyulu alt kesimlerdir. Ana kayadaki blok yuvalarından taş bloklarla örüldüğü, anlaşılan üst kesimlerden hiçbir şey kalmamıştır. Alanın kaya duvarlarındaki çelenkli kült stellerinin yazılı olması alanı daha da önemleştirir. MS 3. yüzyıla tarihlenen kaya stelleri üzerinde Apollon Surios rahiplerinin listesi sıralanmıştır. Yerleşimin en önemli mezar grubunun ana kayadan açılmış ön alanında her ne kadar ölü kült alanı beklense de bu alandaki kült unsurları Apollon tapınımına ait-

Anıtsal Likya Mezarı

Apollon Tapınağı'ndan
Akdeniz'e uzanan görüntü

Apollon Tapınağı

Bizans Kilisesi

tir. Modern arařtırmacılarđan Wurstter, bu alanı “rahipler salonu” olarak tanımlar. Yazıtlar, Sur’da bir “imparator yürüyüş yolu” yapıldığını gösterse de anılan bu yolla ilgili somut bir belge henüz bulunmamaktadır. Görünen tek kent içi yol, rahipler alanından başlayıp vadideki Apollon Tapınağı’nda biten basamaklı tapınak yoludur. Bu yol Tapınakla, rahipler salonunun organik ilişkisi olduğunu gösterir. Bu alanda 2011 yılında yapmayı planladığımız kazı çalışmalarının bunun gibi bazı sorunları aydınlatması beklenmektedir. Yerleşimin en önemli yanı, yukarıda da belirtildiği gibi, Apollon Önbilicilik Merkezi olmasından kaynaklanır. Yazıtlar, Apollon Surios’un varlığını bil-

dirir. Akropolle bağlantılı derin vadi iniş, ziyaretçileri geçmişin büyüğü günlerine taşır. Sur’da vadiye basamaklı kaya yoluyla inilir. Vadi başlangıcında kiliseden önceki düzlükte bazı yapı kalıntıları gözlemlense de bir yerleşim yoktur. Bu kalıntılar kiliseyle aynı dönemde yapılmış, olasılıkla kilise görevlerine ait az sayıda Bizans konutlarıdır. Bir zamanlar denizin değıdiği ve bir iskelesi olması gereken Apollon kehanet tapınağının baktığı denize açılan vadi bugün tamamen bataklığa dönmüştür. Çoğunlukla çatıya kadar korunmuş olsa da acil konsolidasyona ihtiyaç vardır. Bugün, bataklığın taban suları, tapınağın podyumunu işgal etmiştir. Tapınağın doğu yakınındaki kaynak hâlâ akmaya devam eder. Kaynakla ilgili mimari kalıntılar ucundan kıyısından gözlemlense de, bu kalıntıları bir kazı ve temizlik yapmaksızın tam anlamak zordur. Burası olasılıkla Apollon Önbilicilik Merkezi’nin kehanet havuzunu besleyen kaynaktır. Tapınağın iç duvarlarında tapınağa bağış yapanların listesi yer alır. Ancak bu bağışların Apollon’a değil de Anadolu At Binici Tanrı Sozon’a ve birinde de Zeus Atabyrius’a yapılmış olması dikkati çeker. Σώζων ismi “kurtarıcı” anlamına gelen Hellence Σώζων (Sozon) sözcüğünden gelir ve Tanrı Sozon’un Anadolu kökenli bir “Güneş Tanrısı” olduğu kabul edilir. Her şeyi gören ve duyan tanrılar olan Anadolu Güneş Tanrıları, Hıristiyanlıkta olduğu gibi, doğruluğun koruyucusu olarak tapınım görmüşlerdir. İnsanları her yerde duyan ve gören bir tanrı olduğuna inanılan ve bu nedenle “her şeyi duyan” sıfatını taşıyan Sozon, insanları zor durumlardan kurtaran bir tanrıdır. Tapınağın yanında kehanetle ilgili bir kalıntı gözükme de, antik kaynaklarda kehanetle ilgili ayrıntılı anlatımlar vardır. En detaylısını Polykharmos aktarır: “Geleceğini öğrenmek isteyen kişiler, kum girdabının bulunduğu deniz kıyısındaki Apollon koruluğuna geldiklerinde, kızarmış etler dizili 10 şişi

ellerinde tutarak kendilerini takdim ederler. Rahip sessizce yerini alırken kişi de şişleri girdaba atıp, olacakları izler. Şişler atıldıktan sonra havuz deniz suyu ile dolar. Çok sayıda ve değışik boyda birçok balık bir anda ortaya çıkar. Balıkların cinsine göre kâhin geleceği okur”. Romalı ünlü doğa bilimcisi Plinius’a göre, “Eğer balıklar kendilerine atılan eti yerse iyi, kuyruklarıyla geri çevirirlerse kötü” anlama gelir. Artemidoros ise şöyle aktarır: “İçinde büyük balıkların görüldüğü ve girdap oluşturan bir tatlı su kuyusunun oluştuğunu ve geleceği öğrenmek isteyenlerin bu kuyuya haşlanmış et ve ekmekten oluşan armağanlar attıklarını” belirtmektedir. Aynı yere kurulan Bizans Kilisesi yöre halkının “tapınak yeri” alışkanlığı ve inancından yararlanarak pagan tapınağına dönüştürülmüş ve Ortaçağ’a kadar da ününü korumuştur. Demre’nin dinler tarihi boyunca önce tanrılar sonra da azizler, ünlü Sura Apollon Vadisi’nde insanlara geleceği söylemişlerdir. Bugün hâlâ akan Myra Apollon’unun Sur’daki kutsal kaynağı meanderler yaparak 1,5 kilometre ötedeki limana, Andriake’ye dökülür. Tapınak ile bir zamanlar sınırlı oldukları denizin arasına kumlar ve alüvyonlar girmiştir. Tapınağın ve kaynağıyla korunmuş olan kehanet merkezinin kazılarak aydınlatılması ve korunması gerekir. Ancak derin vadi ve yüksek zemin suyu nedeniyle kazılması şimdilik ve bu şartlarda çok zor görünmektedir. 2011 sezonunda yukarı yerleşimde yer alan Apollon Kutsal Alanı, kazılarak, vadiyle bağdaşık bilgilere ulaşılmaya çalışılacaktır. Bu arada Sura, orijinal adının aynısıyla kullanılmaya devam edildiği çok az antik yerleşimden biri olmakla da ayrıcalıklıdır. Resmi yazışmalarda “Karabucak Mahallesi, Sura Mevki” olarak anılır. Myra’dan kökenlenerek gelen “Demre” adının da resmen kullanılmaya devam etmesi aynı akılcı yaklaşımın bir ürünüdür.

Sura Nekropolisinden bir lahit

